

Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi

The Journal of International Social Research

Cilt: 10 Sayı: 48 Volume: 10 Issue: 48

Şubat 2017 February 2017

www.sosyalarastirmalar.com Issn: 1307-9581

BİRLEŞMİŞ MİLLETLER BARIŞI KORUMA HAREKÂTLARININ ABHAZYA VE KUZHEY KIBRIS TÜRK CUMHURİYETİ'NE YANSIMALARI VE TÜRKİYE'YE ETKİLERİ

REFLECTIONS OF THE UNITED NATIONS PEACE KEEPING OPERATIONS TO REBUBLIC OF ABKHAZIA AND TURKISH REPUBLIC OF NORTHERN CYPRUS AND EFFECTS ON TURKEY

Rıdvan BAL*

Öz

Ülkeler arasındaki savaşları önlemek, uluslararası ilişkilerde barış ve güvenliği sağlamaya yönelik sosyal ve ekonomik politikalar üretmek amacıyla kurulan Birleşmiş Milletler örgütünün en önemli organlarından biri Güvenlik Konseyidir. Konseyin uygun gördüğü barışı koruma harekâtları, İkinci Dünya Savaşı sonrasındaki güçler dengesine göre tesis edilmiş veto sistemine dayalı kararlarla yürütülmektedir. Günümüzde 16 farklı bölgede devam eden barışı koruma harekâtlarından en fazla etkilenebilecek ilkelerden biri, sahip olduğu jeostratejik konumu nedeniyle Türkiye Cumhuriyeti'dir. Bu çalışmanın amacı; devlet olarak tanınma mücadeleleri benzerlik arz eden Abhazya Cumhuriyeti ile Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti topraklarında görev yapan Birleşmiş Milletler barışı koruma harekâtlarının etki ve sonuçlarını karşılaştırmaktır.

Anahtar Kelimeler: Birleşmiş Milletler, Barışı Koruma Harekâtları, Kafkaslar, Gürcistan, Abhazya Cumhuriyeti, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti.

Abstract

The United Nations is an international organization founded to prevent the wars between countries and to produce social and economic policies for ensuring peace and security in international relations. One of the most important organs of this organization is the Security Council. The Security Council takes the lead in determining the existence of a threat to the peace or act of aggression but it happens in a system according to balance of power-veto system- established after Second World War. There are currently 16 peacekeeping operations. Turkey, because of its geostrategic location, is one of the most easily affected countries from them. The purpose of this study is to compare the differences between the Republic of Abkhazia and Turkish Republic of Northern Cyprus, in the context of effect and results of peacekeeping operations.

Keywords: United Nations, Peacekeeping Operations, the Caucasus, Georgia, Republic of Abkhazia, Turkish Republic of Northern Cyprus.

1. GİRİŞ

Barış ve silahsızlanma çabalarında en önemli adım sayılabilecek Milletler Cemiyeti (MC), devletlerin savaş açma haklarını sınırlandırarak kurallara uymayan devletlere ekonomik, askeri ve siyasi yaptırımlar öngören bir organizasyondur. Üye devletlerin uyma zorunluluğu bulunmayan bu yaptırımlar birer tavsiye niteliğinde olduğundan etkili ve başarılı bir süreç gerçekleştirilememiştir. Takip eden yıllarda; 1 Aralık 1925 tarihli "Locarno Antlaşması", 27 Ağustos 1928 tarihli "Briand-Kellogg Paktı", 9 Şubat 1929 tarihli "Litvinov Protokolü" ile barışa giden yolda çeşitli girişimler uygulamaya kondu (Eroğlu, 2014 : 21). Türkiye Cumhuriyeti'nin bu girişimlere katılması, 1928'de MC'nin "Dünya Silahsızlanma Konferansı"na Sovyet Rusya Dışişleri Bakanı Maksim Litvinov'un tavsiyesi üzerine davet edilmesiyle başlamıştır. Bu konudaki en önemli gelişme ise 1932 yılında MC'ye üye olunmasıdır (Armaoğlu, 1983 : 336). Yeni Türk Devleti'nin Cumhurbaşkanı Atatürk, genç Cumhuriyetin en temel ilkelerinden biri gördüğü "Yurtta Barış, Dünyada Barış"ın amacını, insanlık ve uygarlığın refahında, ilerlemesinde en esaslı etken olarak değerlendirmiştir. "...Dışişlerinde dürüst ve açık olan siyasetimiz, özellikle barış fikrine dayalıdır. Milletlerarası herhangi bir sorunumuzu barış araçlarıyla çözümlenmeyi aramak, bizim çıkar ve anlayışımıza uyan bir yoldur. Bu yol dışında bir teklif karşısında kalmamak içindir ki, güvenlik ilkesine, onun araçlarına çok önem veriyoruz. Milletlerarası barış havasının korunması için, Türkiye Cumhuriyeti yapabileceği herhangi bir hizmetten geri kalmayacaktır..." (Kocatürk, 2017 : 445) ifadesine dayanarak, günümüz Türk dış politikasının temel ilkesi olarak da "Yurtta Barış, Dünyada Barış" belirlenmiştir.

Benzer düşünceler doğrultusunda; ülkeler arasındaki savaşları önlemek, barış ve güvenliği sağlamak, uluslararası sosyal ve ekonomik konularda barışçıl politikalar üretmek amacıyla kurulan Birleşmiş Milletler (BM), 26 Haziran 1945'te San Francisco Konferansında oy birliği ile kabul edilerek 24 Ekim 1945'te yürürlüğe giren antlaşma ile çalışmalarına başlamıştır. MC'nin iki savaş arası dönemde pek

* Dr.; Araştırmacı Tarihçi, ridvanbal198413@gmail.com.

etkili olamaması ve İkinci Dünya Savaşını önleyememesi, savaş sonunda daha etkili bir örgüt kurulması ihtiyacını ortaya çıkarmıştır. Günümüzde 193 üye ülkeden oluşan BM'nin en önemli organının Güvenlik Konseyi olduğunu belirtmek pek yanlış olmaz. BM üyesi olsun olmasın tüm devletleri bağlayan kararlar alabilen Güvenlik Konseyi'nin 15 üyesi vardır. Bu üyelerin beş tanesi (Amerika Birleşik Devletleri, Rusya Federasyonu, İngiltere, Fransa, Çin) daimî olup, diğer 10 tanesi iki yıllık dönemler için geçici olarak BM Genel Kurulu tarafından seçilmektedir. Daimî üyelere avantaj sağlayacak şekilde Yalta Konferansında düzenlenmiş oylama sistemine göre, Konsey'in karar alabilmesi için beş daimî üyenin oyuyla birlikte toplam 9 kabul oyu gereklidir. Eğer daimî üyelere birinin dahi oyu olumsuz ise, diğer 14 oyun tamamı olumlu olsa bile karar çıkmamaktadır. Veto sistemi adı verilen bu uygulamada beş daimî üyeden birinin oylamaya katılmaması ya da çekimser oy kullanması dahi veto hakkının kullanılması olarak değerlendirilmektedir (Hasgüler, 2012 : 90; Komisyon, 2013: 48). BM Şartında açıkça belirtilmemiş olmasına rağmen uluslararası hukuka göre meşruiyetinde görüş birliği sağlanmış olan ve uluslararası barış ve güvenliğin korunmasından birinci derecede sorumlu olan organ, işte bu konseydir. Dolayısıyla örgüt tarafından icra edilecek barışı koruma harekâtları da esas olarak Güvenlik Konseyi tarafından alınan kararlar doğrultusunda gerçekleştirilmektedir. Halen 16 bölgede devam eden barışı koruma harekâtlarına Türkiye, 31 Ağustos 2016 itibarıyla 81 polis, 2 askeri gözlemci, 50 asker olmak üzere toplam 133 kişilik bir kuvvetle katılmaktadır (BM Örgütü Resmi İnternet Sitesi).

Türkiye, sahip olduğu jeostratejik konum nedeniyle, yakın bölgesinde yürütülen harekâtlardan ciddi olarak etkilenebilecek ülkelerden biridir. Küresel güçlerin her zaman hedefinde olan Orta Doğu - Kafkasya - Doğu Akdeniz üçgeninde yaşananlar bunun bir göstergesidir. Dahası, bu bölgede geçmişte ve halen yürütülen BM faaliyetlerinin sayısı, bölgeye yönelik planlar hakkında genel bir fikir verebilecek seviyededir. Uluslararası ilişkilerde her an sıkıntı yaşanmasına neden olacak, hatta silahlı çatışmaları bile tetikleyecek bu gibi görevlerden iki tanesi, doğrudan Türkiye'nin etki alanındadır ve çok iyi takip edilerek tüm gelişmelere karşı tedbirler alınmasını gerektirir. Bunlardan biri, Gürcistan topraklarında 1993-2009 arasında gerçekleştirilmiş olan BM Gözlemcilik Görevidir (UNOMIG- United Nations Observer Mission In Georgia). Türkiye'nin de askeri gözlemci subaylarını görevlendirdiği, ancak daha sonra Gürcistan topraklarında "Abhazya Cumhuriyeti" adıyla yeni bir devlet kurulmasıyla sona erdirilmiş bir harekâttir. Rusya Federasyonu'nun Kafkasya politikasının bir tezahürü olan bu gelişme, Türkiye-Gürcistan ilişkilerini olumsuz etkileyebilecek bir oluşumdur. Diğerisi ise, Kıbrıs Adası'nda 1964 yılından beri devam eden BM Barışı Koruma Gücüdür (UNFICYP- United Nations Peacekeeping Force In Cyprus). 1974 yılından beri bir tek silahlı çatışmanın dahi yaşanmadığı Kıbrıs Adası'nda ve özellikle Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti (KKTC) topraklarında böyle bir güç bulundurmaya devam edilmesinin nedenlerini Türkiye Cumhuriyeti çok iyi görebilmelidir. Her şeye rağmen; dünyada yaşanan çatışmalara adil olarak müdahil olabilmek ve çözüme kavuşturma konusunda pek etkili olamadığı değerlendirilse de bu gibi gelişmelerin küresel boyutta tartışılabilmesi için uluslararası örgüt BM'dir. Başından beri dünya barışına katkı sağlamak üzere mümkün olan her oluşumda etkin olarak yer alan Türkiye, milli menfaatleri doğrultusunda gerekli tedbirleri alıp BM ortamında taleplerini savunabilecek güce sahip olmalıdır.

2. GÜRCİSTAN - ABHAZYA SAVAŞI VE BM BARIŞ GÜCÜ

Gürcistan topraklarında yüz yıldan fazla bir süredir devam eden Gürcü-Abhaz çatışmasının ana nedenlerinden biri Abhazya bölgesinin kadim tarihi üzerindeki yorumlardır. Tarafların bölgedeki geçmişleri hakkındaki gerçekleri belirleyebilecek üç etkenden bahsedilebilir. Birincisi Abhazya bölgesine yönelik Gürcü kaynakları, ikincisi Abhaz belgelerinde kadimlik iddiaları ve üçüncüsü bölgede belirleyici rolü olan Sovyet Rusya'nın (1991 öncesinde Sovyet Sosyalist Cumhuriyetleri Birliği-SSCB) politikaları. Tarihsel süreç içinde farklı yorumlara açık olan ve genellikle üç taraflı incelenebilecek bu bölümlere, 1993 yılından itibaren BM yorumu da eklenmiş ve bölgede barış gücü tesis edilmiştir.

Abhazya topraklarında Gürcülerin mi, Abhazların mı daha eski geçmişe sahip olarak bölgenin asıl sahibi olduğu konusu, Gürcü tarih yazımı çerçevesinde farklı görüşler tarafından seslendirilmiştir. Bir görüşe göre Abhazlar bugünkü topraklarına Gürcülerden çok daha sonra gelmişlerdir ve Gürcülük, Abhazya tarihinde kurucu role sahiptir. Bir başka görüş, bu benzer düşüncelere ilaveten Abhazların bölgeye yerleşme tarihlerini daha erken dönemlere çekmiş ve Abhazların da bölgenin kadim halklarından olduğunu belirtmiştir. Az sayıda görüş sahibine göre de Abhazlar, bölgede Gürcülerden daha eski bir tarihsel geçmişe sahiptir. İlk görüşün temsilcilerine göre; Abhazlar Kuzey Kafkasya'dan oldukça geç dönemlerde bugünkü Abhazya topraklarına göç etmişlerdir ve dolayısıyla Abhazya'da yerleşimleri yakın dönemde gerçekleşmiştir. Bu akımın ilk temsilcisi Dimitri Bakradze'dir. Benzer şekilde Abhazların bölgenin yerlisi olmadığını savunan Irakli Tsereteli: "...Abhaz dediklerimiz aslında Abhaz değildir. Abhazlar bir Gürcü boyuydular. Günümüzün Abhazları Gürcistan'a XIX. yüzyıl ortalarında göç eden Kabardey ve Balkarların torunlarıdır..." ifadeleri ile bu görüşünü açıklamıştır. Abhazların Kuzey Kafkasya'dan bugünkü Abhazya'ya XVII. yüzyıl gibi oldukça geç bir tarihte gelen Adige boyları olduklarını ve burada yerleşik Gürcü boyları olan "Gerçek

Abhazların” adlarını çaldıklarını iddia eden diğer bir isim de Pavle Ingorokva’dır. Abhazy topraklarının tarihsel açıdan Gürcü toprağı olduğunu savunmakla birlikte, Abhazların bölgeye geliş tarihini XIII. yüzyıl gibi daha erken bir döneme çeken Gürcü tarihçiler de vardır. Onlardan biri olan Nikoloz Berdzenişvili, Abhazların da Gürcüler kadar olmasa bile bölgede köklü bir geçmişe sahip olduğunu değerlendirmiştir. Gürcüler açısından oldukça dikkat çekici diğer bir görüş ise Abhazların kadimliğini daha fazla savunanların varlığıdır. Ivane Javakhişvili, Simon Janashia ve Arnold Çikobava gibi Gürcü tarihçiler, Abhazların Gürcü boylarından daha önce bu bölgeye yerleştiklerini iddia etmişlerdir (Yapıcı, 2016 : 990-991; Merçil, 2003 : 214).

Abhazlar ise kendilerinin bölgenin sahibi ve köklü bir geçmişe sahip oldukları yönündeki görüşlerini kuvvetlendirmek amacıyla araştırmalarını Paleolitik Çağdan itibaren başlatmışlardır. Abhazy’nın Gürcistan ile tarihi bağının olmadığı savunularak, MS 780’lerde bağımsız bir devlet olarak kurulan Abhazy Krallığının günümüz Abhazy’sının kökenlerine işaret ettiği vurgulanmıştır. Kimi zaman Abhaz Krallığı, ama genellikle Abhaz-Kartvel Krallığı adıyla XIII. Yüzyıla kadar devam eden krallık yapısı, 1259 yılında kardeşler arasındaki anlaşmazlık nedeniyle ikiye bölününce ülke topraklarının doğusu Gürcistan, batısı “Apvas” yani Abhazy olarak anılmaya başlar (Açugba, 2015 : 33). Cenevizlilerden Venediklilere, Timur’dan Megrellere çok çeşitli dönemlerde ayakta kalma savaşları veren Abhazy, 1615 yılında bağımsızlık ilan etti. Bir dönem Osmanlı İmparatorluğu’nun kontrolüne giren Abhazlar, 24 Temmuz 1783 tarihli Giorgievski anlaşması ile Kartli ve Kakheti Krallığı’nın gönüllü olarak Rus himayesini kabul edince, Rus Çarlığı’nın müdahalesine açık hale geldiler. Nihayet 17 Şubat 1810’da Rus Çarı I.Alexander’in manifestosu ile Abhaz Prensiği, Rus İmparatorluğu’nun himayesi altına alındı. Bu karara göre Abhazy hükümdarına sadece özerk bir yönetim hakkı bırakılmaktaydı. Aynı tarihlerde, uzun yıllar mücadele ettikleri Osmanlı İmparatorluğu’na ilk kitlesel göç yaşandı ve yaklaşık 5000 kişi Abhazy’dan ayrıldı (Açugba, 2015 : 43). Bölgede güç kaybeden Osmanlı Devleti, 1826 Akkerman ve 1829 Edirne Anlaşmaları ile Karadeniz’deki kontrolü tamamen Ruslara bıraktı. Bu gelişmeler, aslında daha önce Bükreş Antlaşması ile Karadeniz’in doğu ucunda Rus haklarını kabul etmiş olan Osmanlı Devleti’nin, bölgedeki prensliklerden askerlerini geri çekeceği konusunda ihtilafı konuları da çözmüştü (Aksan, 2011 : 314). Rus yönetimi, dönemsel farklılıklar gösterse de Abhazy’nın idari ve demografik yapısını değiştirerek kontrolü hiç bırakmadı.

1917 Devrimi nedeniyle kendi iç sorunlarını halletmeye çalışan Sovyet yönetimi, kısa süre sonra toparlanma sürecini tamamladı ve bölgedeki egemenliğini kuvvetlendirme çalışmalarına başladı. Bu dönemde dikkat çeken bir diğer gelişme de bölgede Gürcü-Abhaz gerginliğinin artmaya başlamasıydı. Sovyet Rusya’nın Abhazy topraklarının tamamını kontrol altına almasından sonra, Abhazy’ya Gürcistan’la bir anlaşma temelinde birleşme ya da Rusya Sovyet Sosyalist Cumhuriyetine (SSC) otonom olarak katılma önerilince Abhaz liderliği Gürcistan’la anlaşmalı bir birliği tercih etti. Ülke, SSCB’nin 1924 Anayasasına göre yedi, 1936 (Stalin) Anayasasına göre de on bir cumhuriyetten oluşan bir yapıya büründürüldü. Bu cumhuriyetlerden biri de Gürcistan SSC oldu (Gürkan, 1964 : 181-182). Abhazların yorumuna göre; 1936-1953 yılları arasında Gürcü yönetimi aldığı bir kararla Abhazy’da çok sayıda yerleşim yerinin isimlerini değiştirerek Gürcüce isimler verdi. Diğer yerleşim birimlerinin isimleri de Gürcüce dili transkripsiyonuna dayandırılarak değiştirildi. SSCB Merkez Yönetim Kurulu tarafından alınan bir karar gereği yerleşim yerlerinin isimlerinin doğru yazılması uygulaması, daha sonraki yıllarda bölgedeki tüm Abhazca isimlerinin değiştirilmesine yol açan bir şekle büründü. Örneğin Abhaz kentlerinden Sohum “Suhumi”ye, Tkvarçal “Tkvarçeli” ye çevrildi (Açugba, 2015 : 86). Bu arada birlik topraklarında Rus olmayan tüm toplulukların alfabeleri de değiştirilerek Rusçanın daha kolay öğrenilmesi hedeflendi. Stalin’in “...Bizim tek bir dilimiz var, tüm SSCB vatandaşlarının aşağı-yukarı anlaşabileceği bu dil Rusçadır...” direktifleri doğrultusunda yapılan değişiklikten Gürcü, Ermeni alfabeleri ile üç Baltık devletinin kullandığı Latin alfabesi etkilenmedi (Hasanov, 2013 : 62). Sovyetler Birliği’nin “Milliyetler Politikası” doğal olarak nüfusu az olan etnik gruplar arasında, özellikle Kafkaslardaki topluluklarda sıkıntı ve hoşnutsuzluklara neden olmuştu. Lenin, Stalin, Kruşçev ve Brejnev dönemlerinde benzer uygulamalar sürdürüldü. Mihail Gorbaçov’un Genel Sekreterliğe seçilmesiyle Sovyetler Birliği’nde farklı gelişmeler yaşanmaya başladı. Gorbaçov’un kendi ifadeleri ile yetmişli yılların ikinci yarısında ekonomik ve sosyal sıkıntılar belirlenmeye başladı. Mali bakımdan sıkışan ekonomiyi rahatlatmak için petrol ve enerji kaynaklarının satışı yapılmasına rağmen durum düzelmemiş, aksine daha da kötüleşmişti. Devrime inanç ve İkinci Dünya Savaşı sonrasındaki kalkınma dönemlerindeki birlik-beraberlik duyguları yok oluyordu. Komünist Parti Merkez Komitesinin 1985 yılı genel kurulunda, sosyo-ekonomik durumu düzeltecek bir strateji belirlendi. Yeni dönemde Lenin’e geri dönüş fikri hem parti hem de toplum üzerinde olumlu etki yaptı. Açıklık ve yeniden yapılanma olarak adlandırılan “Glasnost” ve “Perestoika” yürürlüğe kondu (Gorbaçov, 1988 : 23-25). 31 Aralık 1991’de devletin dağılmasına kadar devam eden bu süreç, yıllardır hoşnutsuzluk yaşanan yerlerde bağımsızlık hareketlerini ve silahlı çatışmaları başlattı. Gürcistan da bu gelişmelerin şiddetli yaşandığı bölgelerden biriydi.

2.1 1992 Gürcistan - Abhazya Savaşı: Tiflis'te, Gürcü milliyetçiliğinin lideri durumundaki Milli Demokratik Parti tarafından yürütülen geniş katımlı eylemler sürerken, Abhazlar da bağımsızlık isteklerini duyuruyordu. Nisan 1991'de Gürcistan Parlamentosu tarafından Gürcistan'ın bağımsızlığı ilan edildi ve devletin ilk başkanlığına Zviad Gamsakhurdia getirildi. Gamsakhurdia, yayımladığı bir kararname ile Gürcistan topraklarında SSCB Silahlı Kuvvetlerine ait tüm varlığın kendilerine devredildiğini ve mevcut garnizonlara Gürcü birliklerinin konuşlanacağını duyurdu. Buna karşılık Abhaz yönetimi de benzer bir karar alarak, Abhazya'da mevcut üslere kendi askeri birimlerini yerleştirdi (Bu sırada Rusya Federasyonu Başkanlık Kararnamesi ile Komünist Parti faaliyetleri askıya alındı ve Kırım'daki evinde gözetim altında tutulan Gorbaçov görevinden istifa etti, yerine Boris Yeltsin geçti). Gamsakhurdia yönetiminin ülkede yarattığı hoşnutsuzluk bir iç çatışmaya dönüşünce Ocak 1992'de Gamsakhurdia ve ailesi Tiflis'i terk etti. Olayların iç savaş tehlikesi doğurabileceği endişesiyle askeri konsey yönetimi ele aldı ve Mart 1992'de oluşturulan Devlet Konseyi başkanlığına eski SSCB dışişleri bakanlarından olan Gürcü lider Eduard Şevardnadze getirildi (Yılmaz, 1998 : 550). Toplumlar arasında yaşanan gerginlik ağustos ayında yaklaşık 2000 kişilik Gürcü birliğinin Abhazya topraklarına girmesiyle silahlı çatışmaya döndü. 200 kadar ölü ve yüzlerce yaralıya neden olan çatışmalar sonunda, Abhaz yönetimi başkentleri Suhumi'yi terk edip Gudauta'ya çekilmek zorunda kaldı. Taraflar arasında görüşme başlatabilmek amacıyla, 3 Eylül 1992'de Moskova'da Gürcü, Abhaz ve Rus temsilcilerin katılımı ile ateşkes anlaşması imzalandı, burada Gürcistan Cumhuriyeti'nin toprak bütünlüğünün sağlanması öngörüldü. 5 Eylül'de yürürlüğe girecek anlaşmada görüşmelerin temelini oluşturan; yasa dışı silahlı unsurların silahsızlandırılması, silahlı kuvvetlerin sayısının azaltılması ve esirlerin değişimi konuları da yer aldı. Ancak bu anlaşma etkin olarak yürütülemedi ve taraflar sıklıkla bir diğerini ateşkesi ihlal etmekle suçladı. 1 Ekim'de çatışmalar tekrar başladı, Kuzey Kafkas halklarıyla desteklenmiş Abhaz kuvvetleri süratle bölgeye yayılarak Abhazya topraklarının %80'ini ele geçirdi. Olayların, bölgesel etnik savaş riskini ortaya çıkarmasıyla farklı bir boyuta gelmesi üzerine BM devreye girdi (BM Örgütü Resmi İnternet Sitesi).

2.2 BM Gözlemcilik Görevi; UNOMIG: Kasım 1992'de Tiflis'te bir büro açılmasıyla başlayan BM süreci, Mayıs 1993'te özel bir temsilci atanması ve Temmuz'da taraflar arasında imzalanan yeni bir ateşkesin takip edilmesi için uluslararası gözlemci gönderilmesiyle yeni bir boyuta ulaştı. Tüm bölgede gözlem faaliyetlerinin yürütülebilmesi ve ateşkesin etkin kontrolünün sağlanabilmesi için 24 Ağustos 1993'te BM Güvenlik Konseyi tarafından BM Gözlemcilik Görevi (United Nations Observer Mission in Georgia - UNOMIG) teşkil edildi. Süresi dolunca yenilenme ile uzatılan göreve, askeri gözlemcilere ilave olarak Rusya Federasyonu Silahlı Kuvvetlerinden askeri birlikler de başlangıçta Bağımsız Devletler Topluluğu (BDT) olarak katıldı. Yer yer çatışmaların sürdüğü, sık sık ateşkes anlaşmalarının imzalandığı ancak bir türlü barışın sağlanamadığı Abhazya'da, 26 Kasım 1994'te "Abhazya Cumhuriyeti Anayasası" kabul edildi ve bağımsız bir devlet olarak açıklanan Abhazya Cumhuriyeti'nin ilk cumhurbaşkanlığına Vladislav Ardzinba seçildi (Açugba, 2015 : 131). Bölgede yaşanan insan hakları ihlallerini belirlemek ve ihtiyaç sahiplerine gereken maddi-manevi desteği sağlamak üzere, askeri gözlemcilik görevine ek olarak Mülteciler Yüksek Komiserliği ve İnsan Hakları Büroları da faaliyete geçirildi. BM Barış Gücüne verilen temel görevler;

- * Tarafların ateşkese uyup uymadıklarının izlenmesi,
- * Bölgede görevli BDT barış koruma birliklerinin harekâtlarını gözlemlenmesi,
- * Belirlenen güvenlik bölgesine personel ve ağır silahların giriş-çıkışının izlenmesi,
- * Kodori Vadisindeki Gürcü birliklerinin bölgeden ayrılışının takip edilmesi,
- * Taraflardan gelen ateşkes ihlâli bildirimlerinin değerlendirilmesi,
- * Mülteci durumuna düşmüş ve yerlerinden edilmiş insanların geri dönüşlerinin kontrol edilmesi,
- * Tüm bilgilerin düzenli olarak Genel Sekreterliğe aktarılması olarak açıklandı.

Abhaz bölgesinde insani durum da genelde sıkıntılı görüldüğünden uluslararası insani yardım kuruluşları ile hükümetler dışı örgütler, ihtiyaç duyanlar için gıda ve tıbbi malzeme yardımlarını sağlamışlardır. Gali bölgesinde diğer unsurlara ek olarak polis memurları da görevlendirilmiştir. Bu hizmetlerin sürdürülmesinin yanında, raporlara dayanılarak devam ettiği değerlendirilen yasa dışı eylemler, rehine olayları, çatışma bölgesinde olmaması gereken silahlı grupların varlığı gibi nedenlerle, görev süresi sık sık yenilenerek sürdürülmüştür. 2008 yılı kayda değer değişikliklerin yaşandığı bir yıl oldu. Güney Osetya'da yaşanan gelişmelere paralel olarak burada da farklı gelişmeler görüldü. En ilginç olanı ise 26 Ağustos'ta Rusya Federasyonu'nun Abhazya'yı bağımsız bir devlet olarak tanıması oldu. BM, misyonun görev süresini önce 15 Şubat 2009'a, daha sonra da 15 Haziran 2009'a kadar uzattı. Genel Sekreterlik raporunda, Rusya Federasyonu'nun Abhazya'yı tanıması ile Gürcistan'ın 1994 tarihli Moskova Ateşkes Anlaşmasından çekilmesinin UNOMIG'i etkilediği belirtildi. 23 Ekim'de Gürcistan'ın "Abhazya ve Güney Osetya" bölgelerinin işgal edilmiş olarak açıklaması, 4 Kasım'da Rusya Federasyonu'nun Rusya-Abhazya ve Rusya-Güney Osetya ile yaptığı anlaşmaların karşılıklı dostluk ve iş birliğine dayandığını duyurması önemliydi. Farklı ortamlarda devam eden görüşmelerden bir sonuç alınmaması, Rusya'nın Güvenlik

Konseyinde veto hakkını kullanması sonucunda 15 Haziran 2009'da görev sonlandırıldı. Görev boyunca 35 farklı ülkeden personel görev yaptı. En kalabalık olarak 2009 Şubatı'nda UNOMIG, 129 askeri gözlemci, 16 polis memuru, 102 uluslararası çalışan, 208 bölge vatandaşı ve 1 BM gönüllüsü olarak 459 kişiydi. 12 kişinin hayatını kaybettiği UNOMIG'in BM'ye maliyeti 396,86 milyon dolar oldu (BM Örgütü Resmi İnternet Sitesi). 16 yıl süren barış sağlama gayretlerinde, insani yardım uygulamaları başta olmak üzere çok faydalı işler yapılmış olabilir ama sonuçta, bölgede istikrarlı bir düzen sağlanamamış ve gelecekte daha büyük sorunlara neden olabilecek bir bölünme ortaya çıkmıştır.

2.3 Özerk Abhazyadan Abhazy Cumhuriyeti'ne: Rusya Federasyonu Devlet Başkanı Dimitri Medvedev'in 29 Ağustos 2008'de Abhazy Cumhuriyeti'nin resmen tanındığını açıklamasından sonra, 8 Eylül 2008'de Nikaragua Devlet Başkanı Daniel Ortega da benzer bir açıklamayla tanıma kararını duyurdu. 30 Nisan 2009'da Rusya Federasyonu ve Abhazy Cumhuriyeti arasında imzalanan "Abhazy Cumhuriyeti Devlet Sınırlarının Ortak Korunması" anlaşmasıyla bölgede yeni bir askeri oluşuma gidilirken 15 Eylül 2009 tarihli "Savunma İşbirliği Anlaşması" ile bölgede Rus askeri varlığı sağlamlaştırıldı. Artık Gürcistan-Abhazy sınırında Rus ordusu bulunacaktı. İlerleyen aylarda Venezuela tarafından da tanınan Abhazy, Nauru Cumhuriyeti ile de diplomatik ilişkiler başladı. Uzun yıllar varlığını sürdürmüş olan Abhazy Ortodoks Kilisesi'nin adı "Sohum ve Pitsunda Ortodoks Patrikhanesi" olarak değiştirildi (Açugba, 2015 : 140). Mevcut durum itibarıyla Abhazy Cumhuriyeti altı BM üyesi devlet (Rusya Federasyonu, Nikaragua, Venezuela, Nauru, Vanuatu ve Tuvalu) tarafından tanınmıştır. Rusların girişim ve yönlendirmesiyle bu sayının artması kuvvetle muhtemeldir. Başkenti Suhumi-Suhum, para birimi ruble olup yedi idari birime bölünmüştür (Gagra, Gudauta, Suhum-i, Gulripş, Oçamçira, Tkuarçal-i, Gal-i). Resmi dili Abazaca, Rusça'dır. Gürcistan ile olan sınırını İngur-i nehri, Rusya ile olan sınırını Psou nehri belirlemektedir. Yaklaşık 275.000 vatandaşı, 9000 m2 kadar alanda yerleşiktir (Abhazy Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı İnternet Sayfası). İçinde Türkiye'nin de bulunduğu çeşitli ülkelerde bulunan Abhaz kökenlilerin bu ülkeye göç etme süreci devam etmektedir. Bu arada Suriye'deki iç savaştan etkilenen bazı Abhazların da yeni devletin vatandaşlığına geçerek bu ülkeye gitmeleri Suhum-i yönetimince teşvik edilmektedir. Bu *status quo* devletin varlığının Türkiye ile olan bağlantısını ve Türkiye'ye etkilerini yönlendirecek görüşleri, en güçlü küresel güç durumunda gözükten ABD ve Rusya'nın açıklamalarında görebiliriz. ABD Başkanı Bush'un: "...Rusya, egemen komşu ülkesini istila edip halkı tarafından demokratik yollardan seçilmiş bir hükümeti tehdit ediyor. Bu tür eylemler 21. Yüzyılda kabul edilemez. Rusya'nın eylemleri Gürcistan ve bölgeyle ilgili niyetleri hakkında ciddi soru işaretleri uyandırdı. Rusya'nın dünyadaki konumuna ağır zararlar verip, ABD ve AB ile ilişkilerini tehlikeye soktu..." sözlerine, Rusya Dışişleri Bakanı Lavrov: "...Gürcistan'ın toprak bütünlüğüne atıfta bulunan her türlü barış anlaşması Abhazlara ve Güney Osetyalılara yapılmış insanlık dışı bir hakaret olacaktır. Gürcistan'ın toprak bütünlüğünü unutun. Bu ölü bir konu..."(USAK, 2008 : 16-18) şeklinde karşılık verdi. Bölgesel gelişmeleri en basit olarak özetleyebilecek bu açıklamalar, Abhazy Cumhuriyeti'nin kuruluşu ve Sovyet Rusya tarafından tanınmasını daha anlaşılabilir hale getirmektedir. Dahası tüm bu konular Türkiye ile doğrudan bağlantılıdır. Şöyle ki;

* Rusya Federasyonu, çevresindeki NATO genişlemesi girişimlerinden rahatsız olmuştur.

Gürcistan ve Ukrayna'nın NATO üyesi olarak kabul edilmesi gerçekleşmiş olsaydı, Rusya Federasyonu'nun böyle bir harekâta girmesi ve desteklemesi mümkün olmayacaktı. Karadeniz'de kıyısı olan tüm komşuları NATO üyesi olan bir Rusya Federasyonu, bölgedeki egemenliğini sıkıntıya sokacak ve yeterli manevra sahası bulamayacaktı. Abhazy'daki askeri varlığının karşısına NATO güçlerinin çıkma olasılığına fırsat verilmedi. Aynı zamanda NATO ülkeleri ve tabii ki ABD'ye verilen mesaj, bu bölgede Rus varlığının ve liderliğinin sorgulanmaması oldu.

* Gürcistan'daki ABD ve kısmen Türkiye tarafından oluşturulan askeri yapı (eğitim, silah, araç, gereç...), ilerleyen zamanlarda Rusya Federasyonunu tehdit edebilecek, Güney Osetya ve Abhazy gibi topraklarda güçlü bir Gürcü harekâtı başlatabilecekti.

Ülkeler arasında gerçekleştirilen ikili ve çoklu anlaşmalarla yürütülen askeri iş birliği, Gürcü ordusunun modernizasyonu ve NATO standartlarında eğitime yöneltmesi önemli bir konuydu. Bu yapılanma sonucunda belli bir güce ve desteğe ulaşacak olan Gürcistan, son yıllarda üstüne basarak vurguladığı gibi, topraklarındaki bağımsızlık yanlısı özerk toplumlara askeri müdahalede bulunabilirdi. Böyle bir oluşum Rusya'nın, Türkiye'nin de içinde olacağı Batı ordularıyla savaşma riski ortaya çıkaracaktı.

* Bakü-Tiflis-Ceyhan gibi enerji hatları ile gelecekte tesis edilebilecek yeni hatlar, Rusların bölgesel egemenliğini olumsuz etkileyebilecek ve kontrolü kaybettirebilecek gelişmelerdir.

Yıllardır yürütülmeye çalışılan Azerbaycan-Gürcistan-Türkiye enerji hattı, bölgenin Avrupa ve dünyaya açılımını kolaylaştıracak önemli bir sistemdir. Doğu-batı enerji nakil hattının bu ülkeler üzerinden geçmesi, ekonomik bir güç unsuru sağlayacağı gibi stratejik üstünlükler de tanyabilecektir. Buna karşı Rusya Federasyonu, alternatif bir hat oluşturma ve özerk topluluklar ile Ermenistan'ı kendi kontrolünde tutarak, doğu-batı hattı yerine kuzey-güney hattı oluşturmayı hedeflemiştir.

* Gerek BDT üyesi gerekse BDT dışı olup bölgeye yakın / stratejik devletlere güç gösterisi yapılması gereği.

Sovyetler Birliği'nin dağılması ve çok sayıda bağımsız yeni devletin ortaya çıkması, Rus egemenliğini zafiyete uğratacak, güçlü devlet imajını ortadan kaldıracak bir gelişmeydi. Nitekim 1991 sonrası yaşanan gelişmeler, başta Türkiye olmak üzere bölgede etkili olacak ülkeler için avantajla dönüşmüştü. Özellikle Orta Asya Türk Cumhuriyetleri ile Türkiye arasında başlayan sıcak ilişkiler, batılı devletler için de olumlu bir süreç sağlamıştı. Müdahale etmediği takdirde hem bölgesel hem de küresel bazda etkinliği kaybetme olasılığı bulunan Rusya, duruma el koyarak eski gücünden bir şey kaybetmediğini, hâlâ küresel bir aktör olarak dünyanın her yerindeki olaylara müdahil olacağını göstermek istedi.

Gürcistan politikası 1991'den beri pek değişmeyen Türkiye'nin ulusal menfaatleri doğrultusunda ekonomik ilişkilerini güçlü tutması gereken kritik bölge ülkeleri Rusya Federasyonu - Gürcistan ve Azerbaycan'dır. Ancak gelinen nokta, bölge için ciddi gelecek endişelerinin duyulmasını gerektirmektedir. 2016 yılının son günleri itibarıyla Türkiye'nin yaşadığı iç ve dış gelişmeler; devletin güçlendirilmesi ve sahip olduğu potansiyel gücün harekete geçirilmesi için pek uygun görülmemektedir. Özellikle Rusya Federasyonu ile yaşanan sıkıntılı süreçten sonra varılan nokta, bölgesel üstünlüğün Türkiye'de bulunmasını engelleyecektir. Bunun ilk yansımaları Suriye topraklarında görülmeye başlamıştır. Bu nedenle; Gürcistan toprak bütünlüğünün Türkiye dahil uluslararası toplum tarafından desteklenmesi ve Abhazya Cumhuriyeti'nin tanınmaması, Rusya Federasyonu'na geri adım attıracak bir olgu değildir. Özellikle Kosova'nın bağımsızlık sürecinde Batı ile ciddi bir kopma yaşayan Ruslar, kendi destekledikleri ve tanıdıkları Abhazya Cumhuriyeti'ne karşı tavırlara pek önem vermemektedir. Dahası, kendisi ile iyi ilişkiler içinde bulunan ülkelerden bazılarının da Abhazyayı tanınmasını sağlayacaktır. Gerek Batı ile ilişkileri gerekse Gürcistan ile devam eden yakın ve güçlü bağları nedeniyle Türkiye'nin Abhazya Cumhuriyeti'ni tanınması söz konusu olamaz. Sonuç olarak yıllardır bağımsızlık mücadelesi veren Abhazlar, Rusya Federasyonu desteği ile bağımsız bir devlet olmuşlardır ve bazı BM üyesi devletler tarafından tanınmışlardır. Bu durumun ortadan kalması ve eski duruma dönülmesi için tek olasılık, Gürcistan'ın Rusya Federasyonu ile ilişkilerini yeni bir ortama aktarması ve tamamen Rus planları istikametinde bir bölgesel oluşum gerçekleşmesinde yer almasıdır. Böyle bir gelişmeden en çok zarar görecektir devletlerin başında Türkiye olacaktır.

3. KIBRIS VE BİRLEŞMİŞ MİLLETLER

Tarih boyunca siyasi, askerî ve ekonomik gelişmelerin her zaman odağında kalmış olan Kıbrıs Adası, sahip olduğu enerji rezervleri ve bölgeyi en kolay kontrol edebilecek jeostratejik konumu nedeniyle, günümüzde de küresel hedef haline gelmiş Doğu Akdeniz'in tek adasıdır. Osmanlı Devleti tarafından fethedilmeden önce, Mısırlılardan başlayıp Venediklilere uzanan çok sayıda devlet tarafından yönetilen Kıbrıs, 1 Ağustos 1571 tarihinde Türk toprağı oldu. 1878'de Osmanlı-Rus savaşını fırsat gören İngiltere, Osmanlı Devleti'ne yardımı karşılığında geçici süre ile kiraladığı Kıbrıs'ı kendi emelleri doğrultusunda kullanacak düzenlemeleri gerçekleştirdi. Kıbrıs Türklerinin yaşadığı bu topraklarda, Çanakkale savaşlarında esir düşen Türk askerlerini hapsedmek üzere bir esir kampı oluşturmanın yanında, müttefiki Fransızlara destek vererek, Çukurova bölgesinde çeşitli katliamlar gerçekleştirecek Fransız üniformalı Ermeni lejyonerlerinin de eğitilmesini sağladı (Keser, 2000 : 11). Lozan Antlaşmasınının 20. maddesi gereği Ada hukuken İngiliz toprağı oldu. Tarihsel süreç incelendiğinde Kıbrıs konusunda en fazla söz hakkı olması gereken ülkelerin başında Türkiye gelir. Gerek Kıbrıs Türk toplumunun varlığı gerekse Türkiye Cumhuriyeti'nin bölgesel güvenlik gerekçeleri, Türk kamuoyunun Kıbrıs konusunda daima duyarlı davranmasını gerektirir.

II. Dünya Savaşından sonraki yıllarda ulusal güvenlik gerekçeleri ile Kıbrıs konusunda etkili politikalar üretmediği görülen Türkiye, Yunanistan'ın Kıbrıs konusundaki faaliyetlerini ve Enosis girişimlerini iyi yorumlayamadı. 1954 yılında EOKA adıyla bir yer altı örgütü kurarak başına Grivas'ı getiren Yunanistan tarafından, Kıbrıs'ın Yunanistan'a bağlanması yönünde 1954'de BM'ye yapılan müracaat işleme alınmayınca Kıbrıs'ta gergin ve belirsiz bir ortam ortaya çıktı. 29 Ağustos 1955'de Londra Konferansı ile başlayan İngiltere-Yunanistan-Türkiye-Kıbrıs görüşmeleri, 16 Ağustos 1960 tarihinde Kıbrıs Cumhuriyeti'nin ilan edildiği anlaşmalarla sonuçlandı. Türk tarafının olumlu kabul ettiği anlaşmaları sindiremeyen Kıbrıs Rum toplumu, çok geçmeden yeni devletin kurallarını ve anayasasını ihlal eylemlerinde bulunmaya başladı. Rumlar, Kıbrıs Anayasasının değiştirilmesi ve Türk toplumunun haklarını sınırlandırarak azınlık durumuna düşürülmesi yönündeki isteklerini açıkça bildirdiler. Cumhurbaşkanı Makarios'un 30 Kasım 1963 tarihli muhtırası Türkiye tarafından reddedilince, Kıbrıs Türk toplumuna karşı soykırım derecesine varan şiddet hareketleri başlatıldı ve 21 Aralık 1963'te "Akritas Planı" yürürlüğe kondu. Günlük işlerini yürütmekle meşgul Kıbrıslı Türkler çeşitli bahanelerle öldürülmeye başlandı, tarihe "Kanlı Noel" olarak geçen bu eylemlerde vahşi cinayetler işlendi (Serter, 2002 : 148; Keser, 2013 : 46). Onlarca Türkün öldürülmesi, bir o kadarının da yaralanması karşısında garantör devletlerin başlattığı

görüşmelerden sonuç alınamayınca, 25 Aralık 1963'de Türk Hava Kuvvetleri Ada üzerinde ikaz uçuşları yaptı. Olası bir Türkiye müdahalesinden çekinen Rumlar, ateşkes teklifini kabul ettiler ve İngiliz Tümgeneral Peter Young komutasında üçlü bir barış kuvveti tesis edildi. Lefkoşa'nın Türk ve Rum kesimini ayırarak Rum saldırılarının durdurulduğu, bölge haritası üzerinde yeşil bir kalemle işaretlendiği için "Yeşil Hat" olarak bilinen güvenli bir bölge oluşturuldu (Atun, 2007 : 204). Sorunun BM Güvenlik Konseyi'nde görüşülmesiyle, 4 Mart 1964'te BM Barışı Koruma Gücünün (United Nations Peacekeeping Force in Cyprus-UNFICYP) tesis edilmesi ve 27 Mart 1964'te göreve başlaması kararlaştırıldı. Uluslararası barış ve güvenliği korumak maksadıyla BM Barış Gücüne verilen temel görevler;

* Çatışmaların tekrarlanmasını önlemek,

* Hukukun muhafazası ve yeniden tesisi için katkıda bulunmak,

* Normal koşullara geri dönmek için tüm gayretlerini kullanmak şeklinde belirlendi (BM Örgütü Resmi İnternet Sayfası).

Bu arada ABD tarafından görevlendirilen özel temsilci Dean Acheson'un hazırladığı bir plan tarafların onayına sunuldu. Enosisi kabul etmesi şartıyla Meis Adası'nın Türkiye'ye verilmesi, Karpaz bölgesinde bir üs bölgesi tahsisi ile Türklere azınlık statüsünün kabul edilmesi teklifi, iki taraftan da kabul görmedi. Kısmi değişikliklerle benzer içeriklere sahip olan 15 Temmuz 1964 tarihli I. ve II. Acheson planları reddedildi. 16 Eylül 1964'te BM tarafından arabululcu olarak görevlendirilen Ekvador Devlet Başkanı Galo Plaza Lasso, tarafların görüşlerini alarak bir rapor hazırladı. Türkiye'nin ilk kez federasyon önerisini gündeme getirdiği teklifin karşısına, Yunan tarafı Türklere azınlık statüsü verilerek Enosis'e hazırlık yapabildiğini içeren bir teklif sundu. Plaza ise Rum görüşleri doğrultusunda hazırladığı, Türklere azınlık hakkı veren ve anlaşmayı beğenmeyen Türklerin Türkiye'ye göç edebilmesini öngören, arabuluculuk sınırlarını aşan teklifini BM Güvenlik Konseyine sundu. Buna karşı çıkan Türkiye ve Kıbrıslı Türkler, Plaza'nın haddini aştığını, rapor yerine öneri hazırladığını ve yetkisinin kabul edilmediğini belirterek faaliyetlerini sonlandırdılar (Atun, 2007 : 215-224).

BM birliklerinin göreve başlamasıyla birlikte, silahlı çatışmaların yoğun olduğu bölgelere öncelik verecek şekilde tüm adada tertiplenmeye geçildi. Başkent Lefkoşa'da oluşturulan görev merkezi Lefkoşa, Girne, Lefke, Larnaka, Limasol ve Baf yerleşim merkezlerinde oluşturulan gözetleme-izleme birlikleri ile ada üzerinde yayılma sağlandı. Yıllar geçtikçe meydana gelen gelişmeler doğrultusunda farklı bölgeler de oluşturuldu. Özellikle taraflar arasında gerginlik yaşanan dönemlerde, BM gözlemcileri her iki taraftan taciz ve engellemeye maruz kaldılar (BM Kıbrıs Barışı Koruma Gücü İnternet Sayfası). Güvenlik Konseyi kararları doğrultusunda Kıbrıs Rum ve Türk tarafları ile yapılan görüşmeler yanında, Türkiye ve Yunanistan ile de çeşitli irtibat düzenlemeleri gerçekleştirildi. Ada'da kabul edilen yönetim Rum tarafı olmasına rağmen Kıbrıs Türkleri de yeni bir teşkilatlanmaya gittiler ve başlangıçta Fazıl Küçük, 1973'ten itibaren Rauf Denktaş'ın liderliğinde Ada'daki sorunun iki toplum arasında başlatılan görüşmelerle halledilmesi için her türlü özveriye gösterdiler. Ancak Enosis düşüncesi ve hazırlıkları, Türkleri değişik bir tehlikeye maruz bırakmıştı. Daha önce Ada'dan ayrılmış olan Grivas geri dönüp EOKA-B terör örgütünü kurdu. Örgütün Makarios tarafından yasa dışı ilan edilmesi ve birçok yandaşının tutuklanması, Yunan-Rum anlaşmazlığını silahlı çatışmaya döndürdü. Yunanlı subayların komutasındaki Rum Milli Muhafız Ordusu (RMMO), 15 Temmuz 1974 günü Makarios'a karşı bir darbe gerçekleştirdi. Kıbrıs Cumhurbaşkanlığı sarayı RMMO tanklarınca ateş altına alınırken sokak çatışmalarında binlerce Rum öldürüldü. Sarayında bulunamayan Makarios İngilizlere sığınarak Baf'a kaçmış, darbenin lideri olan Nikos Sampson ise cumhurbaşkanlığı koltuğuna oturarak, "Kıbrıs Helen Cumhuriyeti" nin kuruluşu ilan etmişti. Cumhurbaşkanı Makarios, daha sonra ABD'ye ulaşarak BM Güvenlik Konseyinde darbe ile ilgili bir konuşma yaptı. 19 Temmuz 1974 tarihli konuşmasında: "...Darbe, Yunanistan'daki askeri rejim tarafından planlanmış ve RMMO yönetimindeki Yunan subaylar tarafından gerçekleştirilmiştir...Kesinlikle biliyorum ki yasadışı EOKA-B'nin kökleri Yunanistan'dadır ve en büyük destekçisi de, kaynağı da Yunanistan'dır...Eğer çarpışmalarda Yunanlı subaylar yer almasaydı, cesetleri Yunanistan'a götürülüp gömülenler kimlerdi? Gece karanlığında Yunanistan'dan gelen uçaklardaki sivil kıyafetli personel nasıl izah edilecektir?... Yunan cuntasının bu darbesi, görüşmelerin ilerlemesi için en büyük engeldir. Bu bir işgaldir ve bunun sonuçlarından Türkler ve Rumlar acı çekmektedir. Adada bulunan BM Barış Gücü, bu askeri darbe koşullarında barışı koruma görevinde etkili olamaz..." sözleriyle yaşanan gelişmeleri aktardı (Atun, 2007 : 240). Kıbrıs'taki gelişmeleri dikkatle izleyen Türkiye Cumhuriyeti, garantör devlet sıfatıyla ilgili taraflarla görüşerek Ada'ya müdahale edilmesini teklif etti. Çünkü bu gelişme, Enosis öncesi son hareketti ve ilk fırsatta Ada Yunanistan'a bağlanabilecekti. Bu teklifin İngiltere tarafından reddedilmesinden sonra Garanti Antlaşması'nın 4. maddesinde belirtildiği gibi, kurulmuş olan düzeni tekrar sağlamak amacı ile askeri müdahalede bulunmaktan başka seçenek kalmamıştı. 20 Temmuz 1974 günü saat 06.30'da Türkiye Cumhuriyeti'nin Başbakanı Bülent Ecevit tüm dünyaya sesleniyordu: "...Türk Silahlı Kuvvetleri'nin Kıbrıs'a indirme ve çıkarma harekâtı başlamış bulunuyor. Allah milletimize, bütün Kıbrıslılara ve insanlığa hayırlı etsin. Bu şekilde insanlığa ve barışa büyük hizmette bulunmuş olacağız. Öyle umarım ki kuvvetlerimize ateş

açılmaz ve kanlı bir çatışma olmaz. Biz aslında savaş için değil, barışı getirmek için Ada'ya gidiyoruz. Bu karara ancak tüm politik ve diplomatik yolları denedikten sonra mecbur kalarak vardık..."(Özakman, 2012 : 336). Hak ve hukuka uygun olarak gerçekleştirilmiş bu zorunlu müdahale tüm dünyada etki yapmış ve BM Güvenlik Konseyi acilen toplanarak durumu değerlendirmeye almıştı. 1964'te göreve başlayan UNFICYP'in görev tanımında böyle bir gelişme yer almadığından barış gücü askerleri de olağanüstü şartlara geçtiler. Gelişen durum yabancı misyon personelinin Dikelya'daki İngiliz Üssüne sığınmasını gerektirince, bu işlemin planlama ve icrasını etkili bir şekilde sağladılar. Ateşkesin sağlanması için yoğun çalışmalar sürdürülürken tüm sektörlerde sivillerin güvenliğini sağlamak üzere devriye faaliyetlerini artırdılar.

Tüm bu gelişmelere rağmen çeşitli yerleşim birimlerinde silahsız Türkleri tutsak eden Rumlar, yazın en sıcak günlerinde kötü şartlarda eziyet çektiriyordu. Harekâtı izlemek üzere Ada'da bulunan silahsız Türk gazetecilere saldırarak Adem Yavuz'un ölümüne, birkaç kişinin yaralanmasına neden oldular. BM Barış Gücünden beklediği yardımı ve desteği göremeyen Türkler, BM Barış Gücü komutanı General Chand'ı istenmeyen kişi ilan ettiler (Günsev, 1999 : 171). Ne yazık ki gereken tedbirlerin alınmaması sonucunda Taşkent, Atlılar, Sandallar ve Muratağa gibi yerleşim yerlerindeki acı katliamlara engel olamadılar. Yaşananlar Türk ve Rum toplumlarının bir arada yaşamasının mümkün olamayacağını ortaya koymuştu. Taraflara huzur ve mutluluk sağlayabilecek tek yolun, sınırları belirlenmiş topraklarda yan yana fakat ayrı bölgelerde kendi yönetimleri altında yaşamak olduğu değerlendirildi. Bu yönde yapılan çalışmalar sonrasında, Kıbrıs Rum toplumunun uzlaşmaz tutumu da göz önüne alınarak 13 Şubat 1975 günü Kıbrıs Türk Federe Devleti (KTFD) ilan edildi. Taraflar arasındaki görüşmeler devam ettirildi. 1977 yılından itibaren Denктаş - Makarios ile başlayan ikili görüşmeler, günümüzde de devam etmektedir. Tüm olumlu girişimlere ve her türlü anlaşma zeminine destek vermesine rağmen Türk tarafının görüşleri genelde pek kabul görmedi. 1960 sonrası yaşanan acı olayların sorumluluğu Türklere yüklendi. Ortaya çıkan durum yeni ve özel bir karar alınmasını gerektirdiğinden, KTFD Meclisi 15 Kasım 1983 tarihinde yaptığı olağanüstü bir toplantıyla Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti (KKTC)'nin ilanını oy birliği ile gerçekleştirdi. KKTC, sınırlı belirlenmiş toprak parçası üzerinde kurulmuş meşru ve yeni bir devlettir. Özgür ve bağımsız Kıbrıs Türklerinin yaşadığı bu devlet, yönetim biçimi ve devlet hizmetleriyle hukuka uygun bir oluşumdur. Kıbrıs Türklerinin yıllarca maruz kaldığı şiddet, acı ve üzücü olayları göz ardı eden BM, 18 Kasım 1983 tarih ve 541 sayılı kararı ile; KKTC kurulması kararını tanımadığını ve yasal olarak geçersiz gördüğünü, KKTC'nin hiçbir devlet tarafından tanımamasını istedi. Bu karar Güvenlik Konseyi tarafından 13 kabul, 1 ret (Pakistan) ve 1 çekimser (Ürdün) oyla kabul edildi.

KKTC'nin ilanından sonra başlatılmış taraflar arasındaki görüşmeler genellikle BM gözetiminde devam etmektedir. Adanın kuzey ve güney kesimlerini birbirine bağlamak ve ilişkileri normalleştirmek bakımından 23 Nisan 2003 tarihinden itibaren sınır kapılarının geçişe açılması önemli bir girişimdir. Bu dönemde sorunu çözmeye yönelik en kapsamlı girişimlerden biri olan Annan Planı, 24 Nisan 2004'te eş zamanlı referandum ile oylandı. Batının istediği ve yönlendirdiği bir plana yönelik oylamada, Kıbrıslı Türklerin % 65 oranında kabul, Rumların ise % 75 gibi bir oranla ret sonucuna rağmen, batı bakış açısında pek değişiklik olmadı. Oylama sonucuna göre Türk tarafı sanki bir şekilde cezalandırılırken, Güney Kıbrıs Rum Yönetimi (GKRY) 1 Mayıs 2004 tarihinde itibaren Kıbrıs Cumhuriyeti adına Avrupa Birliğine (AB) tam üye oldu (Demir, 2005 : 355). Bu gelişme aslında dünya barışı açısından ilginç bir olayı da düşünmeyi gerektirdi; Kıbrıs'ta varlığı hemen hiç sorgulanmayan, her dönemde etkin olarak işletilen, barış gücünün görev yaptığı bir ülkedeki varlığı eleştirilemeyen "Egemen İngiliz Üsleri". Bir AB üyesinin askeri üssü, başka bir AB üyesi topraklarında, AB ilkelerine, özgürlük ve saygı kuramlarına tamamen aykırı bir şekilde misyonuna devam etmektedir.

BM yardım kuruluşları tarafından sürdürülen insani yardım faaliyetleri kapsamında KKTC topraklarında yaşayan Maronitler ve Kıbrıslı Rumlar ele alınabilir. Kuzey güney arasında sınır kapılarının açık olduğu, isteyen Maronit ve Rum'un istediği zaman istediği yere rahatlıkla seyahat özgürlüğü olduğu bir ülkede bu toplulukların yardıma muhtaç statüde gösterilmesi düşündürücüdür. Güneyde yaşayan Kıbrıslı Türkler için de benzer yardımın yapıldığı kaydedilse de zorlama bir uygulama olduğu tartışmalıdır. 1960 Kıbrıs Anayasasına göre azınlık toplumlarından biri olan Maronitler, 1974 Barış Harekâtından sonra Rumlarla beraber yaşama tercihlerini kullanarak güneye göç etmişlerdir. Hristiyanların doğu grubuna mensup olmakla beraber Papalığa bağlı olan Maronitler, hiyerarşi ve ibadet şekli olarak diğer bazı Doğu Hristiyan topluluklarından farklılık gösterir. Roma teolojisi ve geleneklerinden derlenmiş olan ayinlerin yanında, kendilerine özgü uygulamalar da görülür. Maronit kiliseleri içinde en yüksek otorite patrik olup bu makam Roma Kilisesi'nin kardinallerine eşittir (Şengil, 2010 : 97-113). KKTC topraklarında Koruçam köyünde ikamet eden Maronitlerin sayısı 150 kadardır. Karpaz bölgesinde yaşayan Kıbrıslı Rumlar ise bölgenin kendilerine ait olduğu iddiasıyla bölgeyi terk etmemişlerdir. Devam eden görüşmelerin en belirleyicilerinden olan mülkiyet sorunu, bu kişilerin mevcut durumlarını ısrarla sürdürmelerinin nedenlerinden biri olabilir. Gerekçesi ne olursa olsun, KKTC makamları bu toplulukların en iyi şekilde

yaşamaları için gerekli düzenlemeleri yapmaktadır. KKTC'yi devlet olarak tanımamakta ısrar etmelerine ve vatandaş olmaları yönündeki teklifleri reddetmelerine rağmen, devletin koyduğu kurallar çerçevesinde yaşamlarına devam etmektedirler.

Kıbrıs Adasında 1974 sonrası yaşanan ciddi bir gerginlik, silahlı çatışma ya da etnik saldırı olayı olmamıştır. Dönemsel olarak yaşanan ihlaller ve sınır hattı çatışmaları, genellikle sivil toplum örgütleri ya da çeşitli siyasi oluşumlarca düzenlenmiş etkinlikler sonucunda görülmüştür. Buna rağmen BM Güvenlik Konseyince barış gücünün görev süresi uzatılmaya devam etmektedir. En son Ocak 2017 sonuna kadar görevi uzatılan misyon, muhtemelen taraflar arasında gerçekleşmesi istenen anlaşmanın belirli ülkeler isteği doğrultusunda gerçekleşeceği zamana kadar devam edecektir.

4. SONUÇ

1 Ocak 1997 - 31 Aralık 2006 tarihleri arasında BM Genel Sekreterliğini yürüten Kofi Annan, "Milenyum Açıklaması" olarak bilinen konuşmasında BM'nin genel yapısı ve eksikliklerini dile getirmişti. Örgütün kurulduğu 1945 yılındaki dünya yapısının çok değiştiğini, güçler dengesine göre oluşturulmuş olan BM Güvenlik Konseyi yapısının küresel gelişmelere ve ihtiyaçlara cevap verecek şekilde olmadığını vurgulamıştı. Kendisinden sonra görevi devralan Ban Ki Moon ise göreve başladığında BM'deki değişimlerin sabır, azim ve cesaret gerektirdiğini; örgütün ve çalışanların gelişen dünyaya uyum sağlayabilmesi için "BM Reformu"na ihtiyaç duyulduğunu açıkladı. "...Kurallarımızı, politikalarımızı ve metotlarımızı yalınlaştırmalı ve akıcı bir hale getirmeliyiz..." düşüncesiyle hedeflerini özetledi. 31 Aralık 2016'da görev süresi dolacak olan Ban Ki Moon'un yerine Antonio Guterres yeni BM Genel Sekreteri olarak göreve başlayacak. Muhtemeldir ki ilk açıklamaları arasında yer vereceği konu BM reform gerekliliği olacaktır. Ancak insan hakları ve eşitlik pencerelerinden bakılan bir reformun ne zaman gerçekleşebileceği sorusu hep gündemde kalacaktır. Dünya gündeminde yer alacak önemli gelişmelerden birinin de savaşlar ve uluslararası güvenlik gereksinimleri olması kaçınılmaz görülmektedir. BM tarafından fiili olarak yürütülen on altı barışı koruma harekâtının varlığı, bunun en basit nedenleri arasındadır. Haiti görev bölgesi hariç, devam eden tüm görevlerin merkezine yakın ülkelerden biri olarak Türkiye, yaşanan gelişmelerden en çok etkilenen ülkelerden biri olmaktadır. Kıbrıs'ta devam eden BM Barışı Koruma Gücü (UNFICYP), Türkiye için en önemli gündem maddelerinden birini oluşturan KKTC'nin varlığı ile doğrudan ilgilidir. Türkiye'nin kuzey doğu sınır komşusu olan Gürcistan'da geçmiş yıllarda yürütülen BM Gözlemcilik Görevi ise Abhazya Cumhuriyeti'nin kuruluşu ile sona erdirilmiş bir misyondur. Uzun yıllar BM Barış Gücü harekâtlarının yer aldığı / almaya devam ettiği bu toprak parçalarında yaşananlar ve varılan sonuç, Türkiye'yi ciddi derecede etkileyen gelişmelerin kaynağıdır.

Gürcistan, bağımsızlığını ilan ettiği tarihten bu yana en ciddi siyasi sıkıntıyı, geçmişte kendi bünyesinde özerk bölge statüsündeki Güney Osetya ve Abhazya'nın bağımsızlık ilanları ve bunun Rusya Federasyonu tarafından tanınmasıyla yaşamaktadır. Tiflis yakınlarına kadar Rus askerlerinin ilerlediği bir savaş yaşayan Gürcistan, mevcut durumda iki bölgesinin kontrolünü tamamen kaybetmiş, dahası buralar BM üyesi olan beş devlet tarafından "devlet" olarak tanınmıştır. Rusya ile Abhazya arasında imzalanan ittifak ve stratejik ortaklık anlaşmasıyla Gürcistan ve Rusya Federasyonu askerleri karşı karşıya gelecek anlamındadır. Türkiye'nin de içinde bulunduğu uluslararası kamuoyu ve küresel örgütler bu sonucu kabul etmediklerini, Abhazya'nın tanınamayacağını ve Gürcistan'ın toprak bütünlüğüne saygılı olunması gerektiği açıkladılar. Doğal olarak Türkiye, ulusal menfaatleri doğrultusunda Gürcistan ile ilişkilerini güçlü tutmaya devam edecektir. Rusya Federasyonu ise eski güçlü dönemine doğru gidişin bir işareti olarak, bölgedeki tercihlerinden ve politikalarından geri adım atmayacaktır. Dünyanın en kritik bölgelerinden biri sayılan Kafkaslar, gelecekte de muhtemel kriz gelişmelerine ev sahipliği yapmaya devam edecektir. 2016 yılında yaşanan gelişmeler çerçevesinde Türkiye'nin Rusya Federasyonu ile karşı karşıya gelmeyi kabul etme olasılığı zayıftır. ABD ve AB ile ilişkileri de olumsuz seyreden Türkiye, Gürcistan politikasını belirlerken bu devletlerle nasıl bir ortaklık içine girmesi gerektiğini iyi değerlendirmelidir. Türkiye için hesaplanması gereken risklerden biri de Rusların yakın gelecekte Dağlık Karabağ'ın hukuki ve siyasi bakımdan yaşayabileceği değişiklikleri gündeme getirebileceğidir.

1964 yılından beri devam eden Kıbrıs BM Barışı Koruma Gücü (UNFICYP), barışı koruma harekâtları arasında en uzun süreli olanlardan biri olarak anılacaktır. Görev komutanlarının periyodik olarak Güvenlik Konseyine sunduğu raporlar doğrultusunda görev süresi her yıl yenilenmektedir. Ada'da silahlı çatışmaları sona erdiren ve özellikle eski devletin iki kurucu ögesinden biri olan Kıbrıs Türkleri için barış ve huzur getiren 1974 Barış Harekâtından bu yana; Gürcistan'da yaşanan acı olayların hiçbirinin yaşanmadığı topraklarda, BM barışı koruma görevinin devam ettirilmesi sorgulanabilir olmalıdır. Başta ABD olmak üzere, kontrol altında tutmak istedikleri ülkeleri çeşitli nedenlerle bölmeye, parçalamaya ve küçültmeye çalışan Batı, nedense Kıbrıs'ta yaşanan gerçekleri görmemeye çalışarak, beraber yaşama istek ve iradesi yok denecek kadar azalmış Kıbrıs Türk ve Rum halklarını birleştirmeye uğraşmaktadır. İki toplumlu, federal ve eşit haklara sahip Türk ve Rumların bir arada yaşayacağı bir Kıbrıs Devleti, hem Türkiye hem de

KKTC tarafından kabul edilmektedir. Ancak böyle bir yapıya tahammül gösteremeyen GKRY'nin uzlaşmaz tavrı devam etmektedir. Özellikle 2004 yılından sonra dünyanın desteğini sağladığını ve tüm ülkelerce desteklendiğini gören GKRY, yıllardır sürdürdüğü uzlaşmaz tutumuna devam etmektedir. 2017 yılının başlarında tekrar devam etmesi hedeflenen görüşmelerde bir karar alınma zamanı gelmiştir. Her türlü sıkıntıyı ve ambargoyu yaşamaya mahkûm edilen Kıbrıs Türkleri ile Türkiye'den başka hiçbir devletin tanımadığı ve BM kararı gereği tanıyamayacağı bir devlet KKTC, BM kuruluş amaçları doğrultusunda eşit ortak ya da bağımsız bir devlet olarak hak ettiği yeri almalıdır.

Uluslararası hukukta genel kabul gören tanımlardan birine göre devlet; belirli bir toprak parçası / ülke üzerinde teşkilatlanmış, bir siyasi otorite altında yaşayan insan topluluğunun oluşturduğu egemen bir varlıktır. Bu tanımlamaya uygun şartlara sahip iki ülkeden Abhazya Cumhuriyeti'nin tanınması, KKTC'nin tanınma şansına sahip olamaması hakkaniyet ve adalet ilkelerine uymayan bir gelişmedir. İnsanlığın barış ve huzurunu sağlamak gibi ulvi bir amaçla kurulmuş olan BM örgütü, siyasi mülahazaların ve "güçlü devletlerin" istekleri yönünde karar vermediği takdirde, dünyadaki sıkıntıları çözüme ulaştırabilecek tek uluslararası örgüttür. Türkiye Cumhuriyeti, "Yurtta Barış, Dünyada Barış" ilkesini devlet politikası haline getiren bir ülke olarak, haklı talep ve isteklerini etkili bir şekilde BM ortamında tartışacak ve kabul ettirecek her türlü girişimi yapmalıdır. Türkiye'den KKTC'ye su temini maksadıyla yaklaşık 1.6 milyar TL. harcama ile dünyada bir ilk olan su projesini gerçekleştiren bir ülke, barış için en önemli adımlardan birini daha atmıştır. Ancak mevcut küresel gelişmeler, Türkiye Cumhuriyeti'ni destekleyerek KKTC'nin bağımsız bir devlet olarak tanınmasını sağlayacak şekilde yürümektedir. Türkiye bu gerçeği göz ardı etmeden, fazla da geç olmadan farklı arayışlara yönelme hazırlıklarını ertelememelidir.

KAYNAKÇA

- AÇUGBA, Timur (2015). *Kronolojik Abhazya Tarihi, Çev. Oktay Chkotua*, İstanbul: Sohum Devlet Basımevi.
- AKSAN, Virginia H. (2011). *Osmanlı Harpleri 1700-1870, İkinci Basım*, İstanbul: Türkiye İş Bankası Yayınları.
- ARMAOĞLU, Fahir (1983). *20.Yüzyıl Siyasi Tarihi (1914-1980)*, Ankara: Türkiye İş Bankası Yayınları.
- ATUN, Ata (2007). *Kıbrıs Antlaşmaları, Planları ve Önemli BM, AB Kararları (1571-1983), C. 1*, G.Mağusa: SAMTAY Vakfı Yayınları.
- DEMİR, Nesrin R. (2005). "Avrupa Birliği Türkiye İlişkilerinde Kıbrıs Sorunu", *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, C. 15, S. 1, s. 347-367.
- EROĞLU, Hamza (2014). *Yurtta Sulh, Cihanda Sulh*, Ankara: Türkiye Barolar Birliği Yayınları.
- GORBAÇOV, Mihail (1988). *Perestroika*, İstanbul: Güneş Yayınları.
- GÜNSEV, Mesut (1999). *20 Temmuz 1974, Şafak Vakti Kıbrıs'ta, İkinci Basım*, İstanbul: Kastaş Yayınevi.
- GÜRKAN, Ülker (1964). "SSCB Siyasi Rejiminin Ana Hatları", *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. XXI, Sayı. 1-4, s. 155-198.
- HASANOV, İbrahim (2013). *SSCB Dönemi Rus Milliyetçiliği (1917-1985)*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- HASCÜLER, Mehmet; Mehmet B. ULUDAĞ (2012). *Devletlerarası ve Hükümetler Dışı Uluslararası Örgütler*, İstanbul: Alfa Yayınları.
- KESER, Ulvi (2000). *Kıbrıs 1914-1923 Fransız-Ermeni Kampları, İngiliz Esir kampları ve Atatürkçü Kıbrıs Türk'ü*, Mersin: Akdeniz Haber Ajansı Yayını.
- KESER, Ulvi (2013). *Dünden Bugüne Kıbrıs (1913-2013)*, Ankara: Berikan Yayınevi.
- KOCATÜRK, Utkan (2017). *Atatürk'ün Fikir ve Düşünceleri, Üçüncü Basım*, Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları.
- KOMİSYON, (2008). *Gürcistan Krizi Değerlendirme Raporu*, Ankara: Uluslararası Stratejik Araştırmalar Kurumu Yayını.
- KOMİSYON, (2013). *Uluslararası Örgütler, İkinci Basım*, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- MERÇİL, Erdoğan (2003). *Gürcistan Tarihi*, Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.
- ÖZAKMAN, Turgut (2012). *Çılgın Türkler Kıbrıs, Ondördüncü Basım*, Ankara: Bilgi Yayınevi.
- SERTER, Vehbi Z. (2002). *Kıbrıs Tarihi*, Lefkoşa: KEMA Matbaacılık.
- ŞENGİL, Mustafa. (2010); *Dinler Tarihi Açısından Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'ndeki Marunîler*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya: Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- YAPICI, Merve İrem, Utku YAPICI (2016). "Gürcü ve Abhaz Tarihyazımlarında Abhazya Hakkında 'Tarihsel Topraklık' İddiaları", *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, C.9, S.43, s. 987-994.
- YILMAZ, Veli (1998). *Siyasi Tarih*, İstanbul: Harp Akademileri Basımevi.
- Abhazya Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı İnternet Sayfası,
<http://mfaapsny.org/tur/apsny/overview.php>, Erişim Tarihi: 02 Aralık 2016.
- BM Kıbrıs Barış Koruma Gücü Ana Sayfası,
<http://unficyp.unmissions.org/deployment-and-organisation>, Erişim Tarihi: 27 Kasım 2016.
- BM Örgütü Resmi İnternet Sayfası,
<http://www.un.org/en/sections/about-un/overview/index.html>, Erişim Tarihi: 15 Kasım 2016;
<https://www.un.org/en/peacekeeping/operations/current.shtml>, Erişim Tarihi: 15 Kasım 2016.
<http://www.un.org/en/peacekeeping/missions/unficyp/background.shtml>, Erişim Tarihi: 25 Kasım 2016.
<http://www.un.org/en/peacekeeping/missions/past/unomig/>, Erişim Tarihi: 20 Kasım 2016.